
Le vprašanje časa?*

Laurent Cuylle

Danes, ko se skušam spomniti določenih občutkov v zvezi s tem, kar se je dogajalo na delovnem taboru HRASTOVEC 89, v času, ki sem ga preživel med tamkajšnjimi ljudmi, so moje misli malo manj razburjene.

V tem članku bom poskušal slediti logičnemu razmišljanju; najprej bom govoril o situaciji v Hrastovcu, potem o tem, kaj je v tej realnosti narobe, potem bom razložil, kaj se mi zdi, da bi bilo najpomembneje ukreniti, in nato bom zaključil z nekaj besedami o samem taboru.

Ko prvič zagledate grad v Hrastovcu, ne uzrete krasne srednjeveške zgradbe, ampak le bel in povrh še grd grad. Še preden zveste, kaj se tam dogaja, čutite, da se je zgodovina tu že zdavnaj ustavila. Grad je kot izoliran stolp, ovit v temo, ki vdira v tvojo glavo, v tvojo časovno realnost. In vendar je vredno iti na to potovanje!

Notranjost gradu - azila - vas spomni na čase, ko so ljudje preganjali gobavost, razlika je le ta, da ste sedaj v 20. stoletju. Skoraj nemogoče je opisati, kar sem videl: človeška telesa v nečloveških življenskih razmerah; človeške misli, med njimi in med teboj pa pregrade; človeška bitja v podivjanem svetu. Naj nadaljujem z materialističnim povzetkom. Bolnikov je štiristo. Vsi so oblečeni v enodelne kombinzone, kadijo kot zasvojeneci in vonj urina in kirurškega alkohola se širi s sten, iz vsega gradu in z ljudi, ki tu živijo... Natlačeni so v spalnicah, kot na tovornjaku, naloženem z živino. Zgradba je mrzla, umazana, gnusna, strašna. Z eno besedo, neprimerna za sprejemanje človeških bitij. Se pravi, za to, čemur pravimo človeški način življenja!

Zgornji stavki so nmenjeni le tistemu delu gradu, ki je nmenjen azilu. Dozidane so nekatere nove stavbe za mentalno prizadete in tam se zdi življenje bolj človeško.

* Članek je razmišljanje in neke vrste "dnevniški zapis post festum" enega od udeležencev III. mednarodnega raziskovalnega tabora Hrastovec 89, takrat študenta II. letnika psihologije ene od belgijskih fakultet.

Prav gotovo se sprašujete, kaj delajo čez dan. Večina jih ne dela nič, igrajo se "rastlinski register", nekateri delajo v delavnicah, zabijajo žeblje, izdelujejo kolače in počnejo druge zanimive stvari.

Skratka, bolniki niso več tretirani kot človeška bitja in ne smejo početi človeških stvari.

Seveda pa ne smem obtoževati kar povprek. Pohvaliti moram ogromno delo socialnih delavcev, strežnic in psihologov.

Sam mislim, da v Hrastovcu nič ne funkcionira. Če pomislimo na smisel življenja, ne moremo z bolniki delati kot z živalmi (mislim, da ni nič bolje, če z živalmi delamo na tak način!). Celo v ječah zaporniki niso natlačeni po 7 ali 8 v eno celico, čeprav povzročajo človeški družbi več problemov. Druga neverjetna stvar je "tratenje časa", ko bolniki ne počnejo nič, ko bi na nekaj čakli. Na kaj?... Na smrt! Dejstvo, da so vedno v "šokirani realnosti", ni znano. Psihiatri pravijo, da so na terapiji... Toda kakšni terapiji - najmanj šest vrst zdravil na dan. To ni več zdravljenje, to je mučenje.

Vsi njihovi občutki naj ostanejo v njihovih glavah. Oblast mi pravi: "Ne potrebujemo tvojih občutkov, ne dovolimo ti, da bi jih izražal, ostani tu (izven družbe) in čakaj na nič".

Saj nisem neumen, vem, da so zdravila potrebna, toda če tu obstaja terapija, je tu uporabljena kot heroin, marihuana...

Zakaj so bolniki tako daleč stran od velikih mest? To razkriva cilj "tistih, ki odločajo" in hočejo razdeliti družbo. Na eni strani "normalni", na drugi "patološki". Sprašujem jih, kaj je normalno in kaj ni?

Še en slaba stran je premajhno število socialnih delavcev in strežnic, ki delajo v tej instituciji. Toda psihiatrija je najmanj zastopana, in kako naj v takih razmerah začneš resno terapijo? Kako naj rešiš te ljudi njihovega "življenja mrtvih"? Ali jim ne moremo dati niti ene možnosti?

Zakaj smo tako slepi? Še veliko dela bo treba opraviti. Vsakdo pozna pravila na našem svetu, zakon džungle, mislim "tržni zakon". Zemlja je velik "neoliberallec", kapitalistični sistem in življenje tu lahko povzamemo v enem stavku: vključen si v sistem - nisi vključen v sistem.

Opozoriti moram: če ste aktivni v svojem namenu, da ste del in kos sistema, je to pomembno in odločilno za končni povzetek, ki je: si ali nisi še ena majhna točka v "zemeljskem sistemu".

Če si vključen, potem ni nobenega problema - gledano z utopičnega stališča! - delaš, zaslužiš denar, se poročiš, imaš družino, imaš otroke... V nekaj besedah: "Pravi način življenja!?"

Po drugi strani, če nisi vključen, še ne pomeni, da si izven sistema. "Izobčenec" si lahko na več načinov: nezaposlen, marginelec, mentalno zaostal... Nekateri so zunaj normalnega življenja zaradi lastnih razlogov, zaradi pomanjkanja dela (katerega pomanjkanja?), za prazen nič!

Nezaposleni so rezultat, produkt našega sistema in niso povsem zavrnjeni, ampak le začasno postavljeni ob rob. Marginalci se zavedajo, kaj delajo, in torej "delajo, kar hočejo", v resnici pa so slepi in mislijo, da so svobodni... To je samo iluzija, kajti sistem potrebuje ljudi, kot so oni; oni označujejo mejo, so znak zdravj nekega sistema; če jih je preveč, to pomeni, da je treba sistem spremeniti. Potem te tako imenovane "marginalce" posrka "bolj odprt sistem". In končno, kaj se zgodi z mentalno defektnimi? Pomislim, da so oni edini, ki jih sistem res zavrne. Saj niso - kot tisti prej - produkt ali sovražniki sistema. Kaj pa potemtaka so? "Otipljiva oblika smrti", kot pravi Michel Foucault, ali preprosto "razbiti avtomobili, odloženi na odpadu"?

Vse te kategorije ljudi imajo nekaj skupnega: so izven produkcijskega sistema. Prvi nimajo dela - vendar je to le začasno, drugi imajo - v nekaterih primerih - delo, pa skušajo delovati proti sistemu (kar mislim, da je nemogoče, kajti živimo v celovitem sistemu, ki se ga ne da reducirati na vsoto človeških bitij; če se torej boriš proti sistemu, se boriš proti sebi in rezultat je ... tvoj konec, tvoja smrt! In končno (spet) ostanejo mentalno prizadeti, ki nimajo ničesar: nobenega znanja, nobene moči, nobenih upov. Toda zakaj so tako "goli"? Odgovor je v našem kapitalističnem sistemu; v njem je najbolj pomembno pravilo "ponudba in povpraševanje".

Če hočeš torej biti del sistema, moraš biti porabnik in proizvajalec. Toda če nimaš dela, nisi ne to ne ono in tvoja edina prihodnost je, da te vržejo ven. Na drug način - z enakim rezultatom - se počutiš grozno neuporaben za družbo in zase in nato zavrnjen. To je začaran krog! Vse to zbujajo v tebi depresivne občutke in vedno bolj si na tleh.

Ni naključje - kot me je opozoril Vito Flaker - da so vsi bolniki v azilu videti zaradi življenja tam tako depresivni in potem je treba depresijo dodati k sindromu mentalne bolezni, tudi če depresija ni bila - ko je bolnik prišel v azil - simptom njegove bolezni.

Ta odstavek bom končal z mislijo, da je boljše čutiti, da si vključen v sistem, kot pa da si zunaj njega in izmed tistih, ki so vanj vključeni, izključeni. Normalizacija je "boljša" kot izničenje!

Toda kaj lahko storimo, da bi tem ženskam in moškim ponudili normalen način življenja, ki ga imajo pravico poznati? Odgovor je "zelo preprost": naučiti jih moramo, kaj delati! Toda kaj? Tisto, kar hočejo

v skladu s svojimi sposobnostmi. Kako lahko to storimo? Res ne vem, toda vlade imajo pogosto izvirne ideje, da zajebejo svojo ekonomsko konkurenco (zlasti tisto iz tretjega sveta!), zakaj ne bi mogle imeti dobrih originalnih idej za rešitev tega problema?!? Ali res hočejo spremeniti to, kar se dogaja? Seveda, kot mi je rekel Vito - psihiatrija uvaja "delovno terapijo" v zdravljenje mentalnih defektov, toda to, čemur jaz pravim "delaj, da dobiš službo", ni workshop, kjer se naučiš prilepiti rdeč papir na črnega! Delo mora biti koristno za družbo, mora vstopiti v sistem ponudbe in povpraševanja. Workshopi so zame le preganjanje časa... Dela časa!

Torej jih moramo naučiti kakšnega dela. Nekateri boste vprašali, ali so se sposobni naučiti delati in kje bodo dobili službo. Nekateri so seveda globoko mentalno bolni in ne bodo nikoli sposobni ničesar delati, toda ali je to razlog, da jih damo za okna z rešetkami? Vse, kar lahko naredimo zanje, je, da jim preskrbimo ustrezno okolje in skušamo razumeti njihova čustva. Področja dela so odvisna od sposobnosti. Nekateri bodo lahko delali samostojno, drugi pa bodo morali delati v posebnem delovnem območju... Toda to ni važno, če le delajo in se počutijo koristne! Ustvarimo lahko skupine, kjer bi bolniki živeli in prejeli ustrezno nego.

Po mojem mnenju je DELO ključna beseda. Ko bo rešen ta problem, bodo tudi vsi ostali!

Mogoče je čas, da se uvede pravo "delovno terapijo", kot jo je v Trstu razvil "antipsihiatrični" sistem (ki ga je razvil Basaglia).

Seveda pa psihiatrija ni ne "negativna znanost", primer je delirij; med njim da psihiater mentalnega bolnika v prisilni jopič, kar ni negativno, ker to pripomore h koncu delirija. Problem človeka v deliriju je "spraviti vsebino v posodo" in prisilni jopič je eden od načinov, kako damo pacienta v "okvir". Toda psihiatriji zamerim to, da je premalo evolutivna, hitra, odkrita, človeška... Psihiatri imajo slabo navado, da pojmujejo ljudi kot kompleksne stroje in jih ne briga psihizem in psihološki fenomeni, ki jih je nemogoče in nedopustno pozabiti. Če govorimo o našem problemu - bolnikih s Hrastovca - so v glavnem vsi organsko bolni, poleg tega pa imajo še osebnostne težave, ki so posledica njihove bolezni; nek avtor - mislim, da Roger Milles - govori o tem kot o "evolutivni disharmoniji".

Mislim, da je pri psihiatriji problem tudi v dejstvu njihove "originalne frustracije": nemogoče je (do danes!) ozdraviti nevrotika ali psihotika s posegom v možgane. Potem - in razumem te zdravnike - postanejo neuporabni in preprosto "razdeljevalci zdravil", večina se jih ujame v

dolgočasno rutino in ne verjame več svojim ciljem, ki bi (za moje pojme) morali biti: izboljšanje celotnega življenja.

Za zaključek bom poudaril, da morajo psihiatri delovati z rok v roki s psihologi, socialnimi delavci, strežnicami, in najti nov up, nov način za svoje pomembno delo (tako bi moralo biti!).

Gotovo ste opazili, da ne govorim o tistih psihiatrih, ki pa so manjšina (upam!), ki delajo samo za denar; a ti samo črne ovce, ki obstajajo v vsakem poklicu.

Pri reševanju problema azilov je zelo vpletena tudi politika. Mislim, da sem svoje mnenje o politiki že povedal. Čeprav v našem kapitalističnem svetu ne vlada politika, ampak ekonomija: banke, tovarne...

V bistvu je tu glavni problem tole: socialna dimenzija, ki vključuje nezaposlenost, človekove pravice, onesnaževanje in tudi probleme bolnikov v azilih, ni nijker pomembna, edina pomembna stvar je zdravje ekonomske dimenzije; če bomo ustvarjali profit, bo vse življenje boljše.

Kako torej spremeniti svet s tako omejenimi idejami? Če hočemo mentalne bolnike vključiti v socialno življenje, potrebujemo denar za novo infrastrukturo, ne samo nove zgradbe, ampak predvsem specializirane vzgojitelje; spremeniti moramo naš celoten pogled in odnos. Claparede je rekel, da je otrok kandidat, ki lahko postane odrasel, ki lahko vstopi v odrasli način življenja; zame je mentalni bolnik kandidat za socialno življenje in ga je treba kot takega tudi upoštevati.

Vodilne strukture bi se morale bolj zavedati "resničnih problemov", težke resničnosti, in podreti zidove slepote... Vemo, da ne živimo v "rožnatem svetu", vendar to še ni razlog, da bi morala naša prihodnost postati še bolj temna!

Torej se mora po mojem vse spremeniti. Vendar nisem pesimističen, ker ima človek veliko sposobnost prilagajanja.

O našem delovnem taboru bi povedal samo (kar pa ni "samo"), da ni dovolj, če čutimo usmiljenje in razumevanje do bolnikov, kajti nekateri ljudje tega ne zmorejo povsem; najbolj pomembno je, da se borimo za to, da se bodo stvari spremenile. Mislim, da ni možno, če te res skrbi za to, kaj se v svetu dogaja, ponoviti tega delovnega tabora, kajti veliko moraš dati in sprejeti.

Saj vemo, da ni res, da "nisi", zato ker "ne zgledaš"! Če razumete, na kaj napeljujem...

Sklenil bom z odgovorom na vprašanje, ki sem ga zastavil na začetku. Po eni strani je to vprašanje časa, po drugi strani pa ne. S časom lahko vsak stori, kar hoče, čeprav čas mineva brez prestanka. Toda kot je rekel Baudelaire: "On ne peut oublier le temps qu'en s'en servant". (Samo na en način lahko pozabimo na čas, tako, da ga uporabljamo).

Prevedla Polona Mesec